

BISERICA și ȘCOLA.

Foia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacției

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Sinodul eparchial aradan.

Sedința I.

S'a ținut în 12/24 Aprile la orele 11^{1/2} înainte de amăzi. Președinte: Pre Sântia Sa, Domnul Episcop diecesan Ioan Mețianu, Notariu: Ioan Lengeru.

După ce s'a oficiat în biserica catedrală sfânta liturgiă imbinată cu invocarea Duchului sfânt prin Pre Sântia Sa, părintele Episcop diecesan Ioan Mețian cu solemnitatea îndatinată, — întrunindu-se deputații sinodali în sala mare a seminarului diecesan, P. S. S. a pronunțat cuvântul de deschidere publicat de noi în un număr anterior. Cuvântul de deschidere ascultat de deputații sinodali cu fiiască pietate și însuflețire, a fost întâmpinat cu aclamări de „Să trăiască Pre Sântia Sa.“

După acesta P. S. S. prezintă Raportele Consistorielor plene din Arad și Oradea-mare, cari se predau comisiunii organizătoare.

Raportele senatelor bisericesti din Arad și Oradea mare se predau comisiunii bisericesti. Raportele senatului episcopesc despre activitatea dezvoltată în decursul anului trecut și proiectele de buget pentru anul 1898 se predau comisiunii episcopesci. De asemenea se predau comisiunilor și alte raporte substernute sinodului din partea consistorielor, precum și petițiunile intrate.

Sedința II.

S'a ținut în 13/25 Aprile la 4 ore după amăzi. Președinte Pre Sântia Sa, Domnul Episcop diecesan Ioan Mețianu, Notariu Dr. T. Popescu.

Presidiul subterne sinodului cererile de concediu ale deputaților: Dr. Ioan Trailescu, Constantin Crăciun, Eugeniu Mocionyi, Vincențiu Babeș, Iustin Pap, Vasiliu Mangra, Dr. Georgiu Popoviciu, Dr. Constantin Groza și Paul Fășie.

Sinodul dă numiților deputați concediul cerut.

Comisiunea verificătoare prin referentialul ei Dr. Georgiu Popescu arată, că esaminând actele de alegere ale deputaților: Iosif Goldiș din cercul preoțesc al Orăzii mari. Dionisiu Popoviciu din cercul preoțesc al Ienopolei și Dr. Georgiu Proca din cercul B. Comloș, și aflându-le în ordine propune, și sinodul dechiară pe numiții de verificați.

Urmază raportul comisiunii bisericesti, carea prin referentialul ei Petru Truția cetesce raportul senatului bisericesc al consistoriului din Arad. În acest raport Consistoriul arată sinodului următoarele, și anume:

a) În decursul anului trecut au trecut la cele eterne doi din cei mai vechi asesori consistoriali, și anume: Ioan Cornea fostul protopresviter al Boroșineului și Iulian Bogdan fost paroch în Banat-Comloș.

b) Credincioșii gr. or. români din comuna mestecată Becicherecul mic, supusă jurisdicțiunei Consistoriului sârbesc din Timișoră în decursul anului trecut s'au constituit în comună bisericescă independentă, și ca comună bisericescă română s'au încorporat la eparchia Aradului și la protopresbiteratul Timișorei.

c) La jurisdicțiunea Consistoriului din Arad cu una mânăstire și 11 protopresbiterate aparțin 306 comune mătore și 110 filie (la cari pre lângă comunele bisericesti adfiliate sunt luate și pustele și comunele, în cari credincioșii nostri nu sunt organ sați în comune.) Numărul bisericilor este 339, numărul parochiilor sistemisate 385, numărul familielor 78,751. Numărul născuților în 1897 a fost bărbați: 7867, femei: 7121, de toți 14988. Numărul răposaților, bărbați 6520, femei: 6382, de toți 12902. Numărul celor ce au trecut dela alte religii la ortodocsie bărbați 197, femei 191, de toți 388. Numărul celor trecuți dela ortodocsie la alte confessiuni 340. Numărul cununiilor în anul 1897 au fost de

2512, între cari 48 cununii mestecate. Numărul total al credincioșilor aparținători la jurisdicțiunea Consistoriului din Arad la sfârșitul anului 1897 au fost bărbați: 188,528, femei: 183,773 de toți 372,301, adică cu 1933 mai mulți, decât la sfârșitul anului 1896.

d) Statul personal al clerului la sfârșitul anului 1897 în districtul consistoriului din Arad, au fost următorul: în centru la curtea episcopescă 3, la seminariul diecesan 4, la mănăstirea Hodoș-Bodrog 4, în clerul parochial: 11 protopresviteri, 1 administrator protopresviterel, 164 parochi, 189 administratori parochiali, 32 capelani, 3 diaconi, 2 preoți militari, laolaltă 413. Referitor la secta nazarenilor, consistoriul arată, că această sectă nu progresa.

Sinodul la propunerea comisiunii bisericești ia aceste date la cunoștință.

Sedința III.

S'a ținut în 14/26 Aprile a. c. la 10 ore înainte de amăzi. Președinte: Pré Sânția Sa Dlu Episcop diecesan *Ioan Meșianu*. Notariu: Dr. Nestor Oprean.

Se continuă raportul comisiunii bisericești asupra raportului senatului bisericesc dela consistoriul din Oradea-mare, în carele se arată sinodului următoarele:

Districtul Consistoriului din Oradea-mare este împărțit în 6 protopresviterate cu 242 parochii matre și 116 filie. Din parochiile matre sunt deplinite 211, ér 31 se administrează prin administratori parochiali interimali. Numărul bisericilor în districtul consistoriului din Oradea-mare este de 299, în anul trecut s'au zidit două biserici nouă, și s'au reparat 17. Statul personal al clerului la sfârșitul anului trecut a constat din 1 archimandrit, 5 protopresviteri, 1 asesor referinte consistorial, un actuariu consistorial, 1 protopresviter în pensiune 170 parochi, 30 administratori parochiali, 7 capelani și 1 diacon.

Mișcarea populațiunii aparținătoare la acest district, se arată în următoarele: numărul născuților în anul 1897 a fost: 9096, al răposaților 8452. Numărul părechilor cununate a fost 836. Numărul total al populațiunii de pre teritoriul consistoriului dela Oradea-mare a fost la sfârșitul anului 1897 de 184038 și anume: 92831 bărbați și 91207 femei.

Cu privire la secta nazarenilor se arată, că numărul celor trecuți în anii trecuți la această sectă arată un scădământ, — precum și că consistoriul în conformitate cu concludul sinodal Nr. 36 din anul trecut a luat măsurile trebuincioase pentru a împedea lățirea acestei secte în poporul nostru, îndatorându-se preoțimea a procede cu tact și cu înțelepciunea trebuincioasă în cas când se ivesc casuri de mișcări religioare.

Cu provocare la concludul sinodului eparchial din anul trecut Nr. 41 pentru deslegarea cestiunilor exprimate prin pastoralele Pré Sânției Sale Domnului Episcop diecesan de sub Nrii 7164/1895 și 5933/1896 relative la cultivarea și întărirea sântului religios-moral în popor, precum și la îmbunătățirea stării materiale a poporului, apoi la chivernisirea consciențioasă a averilor și capitalelor bisericesci și școlare, nu altcum, la înființarea de fonduri și fundațiuni în fie-care parochiă, din cari cu timpul se-se îmbunătățesc dotațiunea preoților și învățătorilor, — consistoriul arată, că a luat măsurile trebuincioase, și tot de odată a dispus, ca preoțimea în decursul lunei lui Ianuaru în fiecare an se-se întrunescă în conferințe pastorale sub conducerea părinților protopresviteri, ca astfeliu preoțimea se-aibă ocaziune a-se consulta asupra modului și mijlocelor spiituale trebuincioase pentru întărirea și înaintarea poporului în credință și în bunele moravuri, precum și pentru a-se constata rezultatele obținute din an în an în fie-care comună bisericescă.

Sinodul ia aceste date la cunoștință.

Referitoriu la contribuiriile făcute de credincioși pentru înfrumșetarea bisericilor în decursul anului trecut, sinodul exprimând mulțămia sa dispune ca numele donatorilor și sumele donate se-se înducă în protocolul sinodal, și tot de odată însărcinează ambele Consistorii, ca donatorilor cari au contribuit cu sume mai mari, în numele sinodului se-le exprime mulțămia.

După acesta se pune la ordinea șilii referada comisiunii școlare, carea prin referentul ei Pavel Rotariu, referitoriu la raportul senatului de școle dela consistoriul din Arad espune următoarele:

Consistoriul din Arad prin cerculariul său din 2/14 Maiu 1897 Nr. 2392 a atras atențiunea protopresviterilor, provocându i, ca la fie-care ocaziune se îndemne pre elevii mai buni a-se aplica la cariera învățătorescă, ér pre părinții acelora a-i sfătui se-și trimită copii la preparandiă.

Prin cercularele de sub Nrii 2524 și 3397 consistoriul a atras atențiunea inspectorilor școlari asupra strictei controle, ce sunt datori a esercia asupra învățătorilor, pentru a-și îndeplini cu acurateță datorințele lor, și a stărui, ca parochiile cu stațiuni învățătoresci vacante de timpuriu se escrie concursurile pentru ocuparea acelora, așa că la 1 Septemvre se-se pótă începe regulat prelegerile.

Din datele substernute de consistoriu se vede, că frecuentațiunea școlară din partea elevilor obligați la școla de tóte șilele s'a ridicat la o țifrá mai însemnată în protopresviteratul Timișorii, unde din 4493 de prunci obligați la școlă, au cercetat școla regulat 3817, ceea ce face 85 de procente. Mai réu stăm cu frecuentațiunea în inspectoratele Boroșineu, Șilindia, Leucușesci, Buteni, unde frecuentațiunea înfățișeza 50 — 52 de procente; în celelalte inspectorate numărul celor ce au cercetat școla au fost 60

70 și 72 de procente. Preste tot observăm, că țifra frecuențaiunii școlilor este mai mare în comunele situate la șes, cari sunt situate mai bine materialmente.

Coruri vocale în districtul consistoriului din Arad sunt 104. Biblioteci școlare sunt 94. Stațiuni învățătoresci preste tot sunt 427. Dintre aceste la sfârșitul anului școlastic trecut au fost deplinite prin alegere și întărire în mod definitiv 327, în 98 de stațiuni au funcționat învățători provisorii, 2 stațiuni au fost vacante. Esamenul de cualificațiune învățătorască l'au depus la cele două termine ținute în decursul anului școlastic trecut 32 de elevi absolvenți ai preparandiei noastre.

Sinodul iea aceste date la cunoștință.

Referitoriu la întregirea salarelor învățătoresci în comunele mai sărace consistoriul a luat dispusețiunile de lipsă în decursul anului trecut pentru această întregire; ér sinodul la propunerea comisiunii însărcinăză consistoriul, ca se continue a face cele ulterioare în această cestiune, și tot de-odată îl-authorized, ca în locuri amenințate după putință se vină în ajutoriu comunelor sărace și cu ajutoriu din sumele, de cari eventual ar dispune. Tot de odată însărcinăză sinodul ambele consistorii, să facă cele de lipsă pentru solvirea adaoselor cuincuenale.

Referitoriu la împrejurarea, că în anul trecut s'au înființat școle de stat în comune, în cari poporul nostru susține școlă confessională, sinodul la propunerea deputatului Emanoil Ungurean îndrumă consistoriul din Arad, ca să lucre cu toate mijlocele într'acolo, ca caracterul confessional al școlilor noastre să rămână neatacat.

În institutul preparandial au frecventat prelegerile 143 de școlari. Dintre acestia au fost ajutoarați de diecesă cu locuință și vipt în alumneu gratuit 69 de elevi, cu vipt gratuit au fost ajutoarați 16. Cu tacsă au fost întreținuți în alumneu 53 de tineri.

Sinodul iea aceste date la cunoștință.

Se pune la ordinea ții raportul comisiunii școlare asupra raportului senatului de școle dela Oradea-mare.

Din acest raport estragem următoarele, și anume:

1. Consistoriul a provocat pre toți învățătorii, cari din necesitate au fost aplicați, provisoriu, fără a avé esamen de cualificațiune, ca la termenele ficșate să-se însinue pentru depunerea acelu esamen și pentru obținerea atestatului de cualificațiune învățătorască.

2. Consistoriul a îngrijit, ca să-se escrie la timp concurs pentru deplinirea acelor stațiuni învățătoresci, cari au fost provădute numai în mod interimal. De asemenea a întreprins pașii de lipsă pentru promovarea frecuențaiunii școlare.

Pentru ca învățătorii să-și pótă însuși cunoșcinte economice practice prin cerculariu consistorial emanat sub Nr. 1814 an fost provocați învățătorii,

ca să participe la cursurile practice de economiă ordinate din partea ministeriului de agricultură; ér în urma însărcinării primite dela consistoriul metropolitau au fost îndrumați învățătorii a pune deosebit pond pre cultivarea pomăritului, — espunându-se tot de odată învățătorilor și modul și materialul de propunere din pomărit.

Pentru a-se constata starea și sporiul învățământului în școlele poporale în sensul §-lui 103 din regulamentul congresuai s'au avisat inspectorii școlari, ca să conducă în persónă esamenele la finea anului școlastic și tot de odată să țină și cu elevii cari frecuentéză școle streine esamene publice din religiune; și cu ocasiunea țiinerii esamenelor publice au fost avisați inspectorii școlari a aduna și datele statistice școlare.

În urma acestor dispusețiuni s'au substernut consistoriului rapórtede detaiate atât despre rezultatul esamenelor, cât și despre starea școlilor noastre și despre starea învățământului peste tot.

Din aceste date înregistrăm, că în districtul consistoriului din Oradea-mare au funcționat în decursul anului școlastic trecut 110 învățători aplicați definitiv și provăduți cu esamen de cualificațiune învățătorască, ér 116 învățători au fost aplicați în mod interimal, la 14 școle din lipsă de recurenți stațiuni învățătoresci nu s'au potut deplini. Biblioteci școlare sunt: 22, coruri vocale 15.

Țifra frecuențaiunii în acest district a fost: în protopresviteratul Orăđii-mari 59 procente, în protopresviteratul Pesteșului 67 procente, în protopresviteratul Tincii 49 procente, în protopresviteratul Beliului 40 procente, în protopresviteratul Beiușului 41 procente, în protopresviteratul Vascăului 60 procente. Numărul școlilor în districtul consistoriului din Oradea-mare este 240. Școle elementare streine au frecventat 1582 de elevi, școlele, în cari s'au propus grădinăritul au fost în 1896/7, 113.

Numărul elevilor de confessiunea noastră, cari au frecventat școlele medie de pre teritoriul consistoriului din Oradea-mare se reasumă în următoarele:

a) gimnasiu romano-catolic din Oradea-mare 17, b) școlele reale superioare din Oradea-mare 12, c) școlele normale și civile din Oradea-mare 64 d) gimnasiul român gr. catolic din Beiuș, 113, e) școlele normale din Beiuș 34, gimnasiul inferior din Salonta 35, școlele normale din Salonta 20, și școlele medii din Dobrițin 21, de toți 316. Toți a-cesti elevi au fost instruiți în învățământul religiunii prin cateheți instituiți de consistoriu.

În fine arată consistoriul, că a luat dispusețiunile de lipsă, ca comunele să solvescă sdaosul cuincuenal învățătorilor îndreptățiți, care este a-se pune în curgere cu începere dela 1 Octomvre a. c.

Sinodul iea aceste date la cunoștință, și decide, ca conspectul datelor statistice școlare să-se publice ca adnec la protocolul sinodal.

Sedința IV.

S'a ținut în 15/27 Aprile 1898 la 9 ore înainte de ameași. Președinte Prea Sântia Sa Domnul Episcop diecesan *Ioan Meșianu*. Notariu Dr. *Traian Putici*.

Prsidiul substerne sinodului rugările deputaților *Iosif Grădinariu* și Dr. *Livius Marcu* pentru acordarea unui concediu pe durata sesiunii actuale. Concediul s'ă acórdă.

S'ă pune la ordinea zilei raportul comisiei verificătoare și sinodul la propunerea comisiei făcută prin raportorul *Paul Rotariu* relativ la actul electoral mirenesc în cercul *Vaşcou*, atacat prin protest, — comisiunea propune, ér Sinodul verifică pe deputatul *Nicolae Papp* însărcinând consistoriul concernent, ca să facă cercetare asupra acelor organe parohiale, despre cari s'ă afirmă în protest, că ar fi comis incorectități.

Asupra actului electoral mirenesc al deputatului *George Ardelean* atacat prin protest, care s'a cercetat în sensul concludului de sub N-rul 21 p. 7 al protocolului Sinodului eparchial din anul trecut prin d-nul *Stefan Antonescu* ca esmis al Sinodului, comisiunea espune, că în cercetarea efectuită subscriși în acel protest au declarat, că d'nsii n'au cunoscință de cele ce s'ă cuprind în protest, și au scris acel protest în cancelaria d-lui advocat *Georgiu Lazar* din *Vinga*, invitați de nuntul domn, ca să subscrie o rugare în cauza alegerii de deputat, mai departe declarând d'nsii, că n'au cunoscință, că la aceea alegere s'ar fi comis incorectități din partea cuiva, ér unul dintre cei subscriși în protest declarând, că d'nsul nici n'are cunoscință de acel protest, n'ci nu l-a scris, propune: a-se respinge protestul ca lipsit de ori-ce basă și a verifica pe deputatul *George Ardelean* ales în cercul *Vingei*.

În legătură cu acesta deputatul *Ignatiu Papp* face amendamentul, că din considerare la constatările făcute în calea investigațiunii ce s'a ivit în această cauză, — fiind în protestul susatins atât protopresbiterul tractual Dr. *Traian Putici*, cât și unii preoți din acel cerc electoral cu nedreptul greu învinuiți — Sinodul să dea acestor organe satisfacțiunea morală cuvenită prin enunțare: din a sa parte, că respinge insultele făcute la adresa numitelor organe și condamnă învinuirile nedrepte ce s'au adus în protest. Sinodul primește propunerea comisiei cu amendamentul făcut de deputatul *Ignatiu Papp* și enunță următorul conclud: protestul substernut contra alegerii deputatului *George Ardelean* ales în cercul *Vingei* fiind lipsit de ori-ce basă s'ă respinge, deputatul ales *Georgiu Ardelean* s'ă verifică, ér în sulte cuprinse în numitul protest față de protopresbiterul tractual și față de unii preoți din cercul *Vingei* s'ă resping.

După acesta aceeaș comisiune arată, că esaminând actele de cercetare asupra a-lor 7 proteste intrate în contra alegerii deputatului *R. Ciorogariu*, ales în cercul *Aradului*, care cercetare din însărcinarea Sinodului o a efectuit deputatul *Emanuil Ungurean*, și din acte constatându-se, că procedura urmată la scrutiniu a fost greșită, prin aceea că s'a respins protocolul electoral din *Semlac*, și s'au considerat protocoalele din *Micalaca*, *Cicir*, *Tornia* și *Batania*, unde la alegere s'au întemplat necorectități, — propune ér Sinodul pe basa actelor de cercetare anulează actul de scrutiniu ținut în cauza alegerii deputatului *Romul Ciorogariu*, deasemenea anulează credenționalul estradat numitului deputat și dispune a s'ă ținé scrutiniu nou, la carele să s'ă ia în considerare protocolul de alegere din *Semlac*, delăturându-se protocoalele din *Bătania*, *Cicir*, *Tornia* și *Micalaca*.

Urméză raportul comisiunii organizătoare, carea prin referentul *N. Zigre* cetesce raportul consistoriului plenar din *Arad*, carele în general se ia la cunoștință. În special la punctul prim, în carele se notifică sinodului scirea durerôsă, că în decursul anului trecut au încetat din viétă deputații sinodali: *Ioan Suci*, fost deputat sinodal în cercul *B. Comloșului* și *Aurel Suci*, fost deputat sinodal în cercul *Șiriei*; ér dintre asesorii consistoriali în senatul bisericesc dela *Arad* *Ioan Cornea* și *Iuliu Bogdan*, și asesorul referinte al senatului școlar dela consistoriul diu *Arad* Dr. *Georgiu Popa*, — comisiunea propune, și sinodul dă espressione sentimentelor sale de condolență prin sculare.

La punctul VI din raport, referitor la activitatea organelor protopresbiterale în considerare, că în două protopresbiterate nu s'a dezvoltat destulă activitate, sinodul însărcinéză consistoriul a erua cauzele și a lua măsurile de lipsă.

La raportul delegațiunii congresuale despre starea agengelor delegațiunile în anul 1897 sinodul invită delegațiunea, ca s'ă se întrunescă, și s'ă ia dispușețiunile de lipsă pentru începerea procesului de despărțire relativ la m'ănăstiri, — av'nd a face despre acesta raport procsimului sinod.

La raportul consistoriului din *Arad*, aceeași comisiune prin referentul *Ignatie Papp* propune și sinodul ia la cunoștință abdicarea asesorului referent dela senatul epitropesc *Demetriu Antonescu*, votându-i o escontentare finală în sumă de 1200 florini.

La cererea corpului profesoral dela iustitul ped.-teologic din *Arad* pentru regularea dotațiunii lor — Sinodul își susține conclusele sale anteriore, prin care a enunțat necesitatea regulării salariilor profesorilor dela iustitul pedagogic-teologic și a funcționarilor dela Consistoriu, ér spre scopul escutării acelor concluse: însărcinéză comisiunea de scontră să studieze natura și destinațiunea fonduri-

lor administrate la consistoriul din Arad, să constate modul administrării și venitul fie-cărui fond; să erueze toate mijlocele materiale de care ar dispune dieceasa, să ia la reviziune organismul întreg al diecesei; să combineze și să constate toate acele venituri care s'ar putea întrebuința la acoperirea bugetelor consistoriale; să revedeze modul cum s'au dezvoltat bugetele anuale din an în an, și apoi pe baza datelor constatate și positive atât în privința organismului cât și în privința corpului profesoral dela institute și în privința salarizării funcționarilor și a profesorilor și conform rezultatului scrutării să vină cu propuneri concrete, că ore din venitul real anual câte procente să iau și câte să pot lua din fie care fond pentru acoperirea diferitelor trebuințe ale diecesei între cari și satisfacerea concluderilor sinodului relativ la salarisarea profesorilor dela institutul pedagogic-teologic și a funcționarilor dela consistorele eparchiale.

Sedința V.

S'a ținut în 15/27 Aprilie 1898. Președinte Prea Sântia Sa Domnul episcop diecesan *Ioan Meșianu*
Notariu Dr. *Georgiu Proca*.

Se continuă raportul comisiunii organizatorice, carea prin referentul ei *Ignatie Papp* propune săr sinodul relativ la întrebarea sulevată prin concludusul sinodal Nr. 91 din anul trecut, dacă postul de președinte la consistoriul din Oradea-mare este, sau nu compatibil cu mandatul de deputat dietal, a luat următorul conclud: mandatul de deputat dietal în principiu nu este incompatibil cu dignitatea de vicariu episcopesc, și respective cu postul de președinte la consistoriul nostru din Oradea-mare.

Prea Sântia Sa dlu Episcop diecesan însă este rugat a se informa, ore prin absentarea vicariului *Iosif Goldiș* dela postul său de președinte consistorial nu suferă administrațiunea și interesele bisericii din acel district, și dacă s'ar constata scăderi administrative bisericicești să-facă în puterea dreptului său dispuneri de lipsă în scopul mersului regulat al afacerilor dela consistoriul nostru din Oradea-mare.

În cestiunea înființării unui consistoriu în Oradea-mare se naște o via discutiune, la carea ieau parte deputații: *Iosif Goldiș*, *Stefan Antonescu*, *Pavel Rotariu*, *Dr. Traian Putici*, *Angustin Hamsea*, *N. Zigre*, *Dr. N. Oprean*, *Constantin Lazar*, *Paul Miulescu* și *Voicu Hamsea*, — Sinodul în considerarea, că este de dorit a se lua în această cestiune un conclud unanim, — la propunerea Prea Sântiei Sale redă această cauză comisiunii organizatorice, cu înviațiunea, ca să-o reasumeze, și se vină cu propuneri nouă în altă sedință.

Despre spiritism.

Spiritismul evului mediu.

Magia. — Farmecul, vrăjitoria. —

— STUDIU —

de *D. Voniga*.

(Continuare.)

În istoria necromantie și a astor-fel de arte magica (vrăjirea sau farmecul) este una dintre celea mai scârbosă. Credința deșartă a păgânismului în această specie s'a manifestat cu mai îndrăzneată forță. La Kelții păgâni a existat un ord secret, ai cărui membri se numiau „druidi“. Acest ord avea între membri săi și femei, cari se arătau de celea mai destere și mai tari în arta magiei și a vrăjirii.

Magia și credința în asocierea cu spiritele celea necurate era proprietatea evului mediu. — Nainte de această încă au obvenit și existau unele casuri de acestea, dar acelea nu se pot considera decât numai de prevestitoarele acestei credințe. La cei neclericali e generală opinia că procesele strigice (Hexen Prozesse) s'au început prin bulla începutore cu „summis desiderantis“ datată la 5 Dec. 1484 a lui Papa Inocențiu al VIII, ceea ce adeverește și *Schwager* în opul său: „Versuche in der Geschichte der Hexenprozesse 1784“.

Precum toate credințele deșerte în genere, așa și această și-a avut mai întâiu prevestitorii săi. Așa în secul al VI-lea o femeie, care prin aplicarea mijlocelor (materiei) magice — cum sar dice — ar fi produs mórtea fiilor lui *Tredogund* în „Pelopida“ casa merovingilor, apoi *Mummolus Major domus* tot din asemenea cauză, — au fost trași pe șvalet (bancă de tortură).

Procesul templarilor (1309—1313), precum și marele proces de Arras în 1439 nu au fost, decât tot atâtea presemne ale proceselor sortilege (Hexen-prozesse) de au urmat încurând. — Pecatul anormal comis de aderenții unor confesiuni (valdensă, albingensi și „frații spiritului liber“) precum în genere credința în magie, în care și căutau mântuirea: au întărit pe bisericieni în credința, că lepădarea de biserică, este împreunată cu vre-un serviciu demonic.

În popor erau lăpitate variate tradiții despre demoni; precum și credința, ca stăpânitorii iatunerecului numai în locuri ascunse, secrete și întunecose își pot săvârși mișeliile lor. Ast-fel de locuri erau peșterile de *Nursia Sibilla* și mai ales în multe locuri ascunse ale Spaniei și această țără iubită a farmecilor, unde — spre batjocura științei și a spiritului omenesc — dracul în urmă a și eșit la lumină: înființându-se la universitatea din *Salamanca* o catedră specială pentru această știința întunecată și diabolăscă.

Magia nu a fost vre-o aparițiune izolată, ci generală și lăpită aprópe între toate popórele. A apărut, aprópe deodată, în tot locul și s'a lăpít eu tótă puterea ei mai

ales în secolul al XIV-lea, când sămânța acestea era deja aruncată pe un teren destul de pregătît.

În totă privința, Evul mediu a dat cel mai larg și mai liber teren tuturor farmecelor și vrăjitoriilor. — Voluptatea destrabalată, desfătarea nemărginită în plăcerile sensuali, amețirea cu mijloace narcotice, deprinderea cu materii misterice, predilecțiunea și preocupățiunile față de lucrurile secrete — ceea ce ușor trece, în magiă drăcescă — erau răspândite apröpe în tot locul.

S'a apropiat apoi era *Auguriului* (prof. după pa-seri) sau *Oracîda*, *astromantia* (profețirea după stele) *Chiromantia* (prof. după mâni) *Necromantia* (prof. după morți) *Alchimia* (prof. din umbre) etc.

Științele naturale împreunate erau contopite cu magia. Cei mai renumiți savanți se lăudau și își făceau reclamă cu alifile lor magice și vindecătore. Așa: K e n e l m Digby — cum se dice — prepara o spețîă de alifîă pentru imortalitatea corpului și în care, chiar în cazul morții, sufletul se găsea să revină la viață. În acest timp a răsărit și steua scolasticismului — în școlă mai mult contravers au decăt învățau și studiau.

Inclinarea și predilecțiunea pentru timparile classice, înbrățîșarea dreptului roman și ocupațiunea cu literatura evului vechi, au apropiat popörele din ce în ce mai mult de obiceiurile și moravurile păgâne.

Științele pastorale cu teoriile și scrutările lor erau încă înfașe. Multe fenomene, cari mai târziu s'au esplicat ușor și s'au clarificat cu ajutorul științelor fizice și fiziologice, — erau învălîte în negură obscură a magiei. Chiar și în secolul al XVII-lea mulți învățați, cum abună-öră: Taracelsus, Helment Fr. Pier de Mircondola, Reuchlin, Fr. G. Tomas Campanella, Glauber, B. Carpzov și alții (Cest din urmă autoritate juridică în Lipsca. au condamnat la rug mai multe sate de sorbilege sau fermecătore) disputau asupra multor fenomene diavolești, cari astăzi cu ajutorul științelor naturale mai vaste se esplică în mod natural și sunt înțel-se förte ușor — și nimănuia nu-i mai plesnește în minte se gândescă la magia sau vraj.

Adumbrirea sau inspirațiunea. Vrăjirea sau farmecul

În vrăjire sau fermecare individul eată a-nume, sau în deplina sa conștiență invocă el singur spiritele rele, ca cu ajutorul acelora să-și pötă căștiga vre-o putere sau stăpânire öre-care peste natură, peste ömeni și peste referințele acestora; iar în inspirațiunea sau adumbrire însuși diavolul, s'au spiritul rêu își caută individul.

Așa dar' pe când în inspirațiune cel rêu însuși își caută individul, fie în forma că, aeesta, adecă individul singur i-se predă sau se pune de bună voia în servițiul celui necurat, fie-că spiritul singur adumbresto pentru servițiu pe cine lui îi place și îl socotește de apt pentru scopurile sale; — până atunci în fermecare sau vrăjire la aparințe însuș individul se lasă luat în stăpânirea diavolöscă, de fapt însă individul nisuește a căștiga și a obliga spiritul pentru servițiui său și astfel, în loc

de a servi individul, va deveni el stăpân și poruncilor peste spiritul seu.

Diferința între acestea două spețîi de magie este ca individul într'una are rol activ, iar într'alta trece ca passiv.

În păgânime era lăți'tă mai ales prima spețîă, adecă inspirațiunea; și acésta din cauza mărginirii libertății morale a omului, care sau nu a resistat de loc, s'au că a manifesta puțină resistință față de reul moral, care din ce-in-ce pătrude tot mai adênc în spiritul omenirei.

Când omul se abate dela cursul normal al vieții, ajunge în stăpânirea puterilor, cari stăpânesc necunoscutul. Misticismul mai înalt nu recunöște nici un fel de asces și manipulație; ba respinge chiar și intențiunea de pregătire pentru vederea și cunöșterea lucrurilor închise și ascunse.

Dacă însă, omul, cu un anumit scop pécätos reccearcă spiritele rele, și cu ajutorul acelora tinde la savirșirea faptelor sale rele; atunci, faptul seu este cel mai rêu, cel mai schirbos și cel mai demn de orice pedepsă, pentru-că rêu și nedemn este faptul creaturei față de creatorul seu, — cum dice Görres*).

În urma poftelor (concupiscentia) și pasiunilor sale — născute din păcat și cari duc la pécäc — omul e capabil pentru ori și ce rêu. — Materia veninösă dar, este în om chiar dela început. — Acésta îl face accesibil, ca să alerge și să se arunce neîncetat după miasmele ce se scurg din mocirlele diavolești și în cari este sădită rădăcina a tot ce e rêu și stricăcios. — În ast-fel de stare bolnăviciösă' se'nțelege, ca individului îi este dată posibilitatea că chiar involuntar se se infecteze de contagiul diavolesc ce-l înpresöră.

Când este individul în stare curată și pasivă față de spiritele cu forță? Atunci, când spiritul întunerecului uză de aplicarea forței sale asupra individului și când ca încercări sau ispite, sunt trimise asupra acestuia tot felul de nenorociri și sorte fatală, ca probe din partea înțeleptei guvernare lumescă! Dacă adumbrirea, s'au inspirațiunea diavolöscă se întemplă în mod inocent, atunci, asupra individului, fără conlucrarea acestui, raportul diavolesc sau magia nici odată nu pöte urma

Incontestaver, că sub durata întregului ev magic — dauna și maleficiul produs prin magiă și farmec erau atât de generale — de fapt numai förte puțin erau culpabili acestui pécäc și numai la cei invidioși și rësbuuători s'a manifestat mai adese-ori inclinarea înspre acésta; — ér credința în sevërșirea astor-fel de arte și măestrii întunecöse între astfel de înprejurări a aflat element accesibil și s'a răspândit prea ușor.

Dar ceea-ce în decursul veacurilor s'a pus în sarcina fermecătorilor și a artei magice, se fie aceea öre bazată pe totă închipuirea? Öre în decursul atător secolî, atâtea popöre, și chiar și cei mai atenți contemplători și scrutători, se fie fost ei öre atât de orbiți, ca prin „ispite ratiönale“ și prin adevărată „nimica“ se se fi lăsat induși în atâtea erori?

*) (Mistik I. III. p. 576.)

La tot cazul este a-se lua în considerare în prejura-rea, ca înainte de introducerea și aplicarea eșafodu-ului, mai multe strigoice au făcut m ă r t u r i s i r i c o n s o n a n t e și de acelaș scus și cuprins despre „calea s ă m b e t e l o r” și despre comunicarea lor t r u p ă s c ă c u s ă t a n a.

Asocierea cu diavoli, vederea și venerarea acestora însă, nu trebuie se-le socotim și se-le credem de apari-țiuni diavolești ori de adevărate inspirațiuni, — căci acestea de sigar nu au fost altă, decât numai niște viziuni s'au halucinațiuni produse de spiri-tul bolnăvicios întocmai cum se produc fantasmale în urma unui anumit cant de Antropin consumat. Iar cât privește „calea s ă m b e t e l o r” și drumul strigoilor, acestea nu au pu'tut fi decât o credință fantasmagorică; iar aso-ciarea și comunicarea cu diavoli, — o închipuire neferi-cită și fără product.

Deore ce încă, acestea visiuni și halucinațiuni, după probabilitate se produceau cu ajutorul și prin mijlocirea spiritelor — rămâne întrebarea: că ore n'a fost la mij-loc și vre-o ingerența diabolăscă?

Farmecul și magia, care până aci era ascuns în in-tunerecul necunoștinței, sa lățit asemenea unei epidemie contagiōsă în evul magic, aflând pretutin-denea pământ priincios și clima favoritoare între masele poporului în aceste timpuri obscure și triste.

(Va urma.)

D I V E R S E.

* *Alegere de protopresviter.* Marți în 21 Aprile a. c. s'a întrunit sinodul electoral al tractului protopresviter al Ienopolei sub presiulul părintelui pro-topresviter al Șiriei în calitate de comisariu consistorial — pentru efeptuirea alegerii de protopresviter. Dintre recurenți au întrunit părintele protopresviter al Butenilor Constantin Gurban 36 voturi, ér părintele V a s i l i u O l a r i u paroch în Zarand 24 de voturi.

* *Octogenarul Dr. I. Turcan,* deputat în parlamentul Vienei și-a s ă r b a t D u m i n e c ă în 1 Maiu n. a optzecea aniversare a născerii sale. Românii bucovineni au s ă r b a t cu pompă suvenită acestă și memorabilă a iu-bitului octogenar.

* *Incassarea dărilor bisericesci prin or-ganele administrative.* Ministrul de interne — a a-dus o nouă hotarfire cu privire la încassarea prin orga-nele administrative a contribuțiunilor bisericesci. A enun-țat adecă, că e greșită părerea, care servea de basă dis-pozițiunilor autorităților administrative, că autoritățile ad-ministrative sunt datore a implini necondiționat recercările autorităților bisericesci cu privire la încassările de impo-site bisericesci, fără a avea dreptul a examina, decât im-positul de fapt există, adecă există hotărfire validă și e-xecutabilă dela autoritatea bisericăscă, care se oblige partea respectivă la achitarea sumei de datorie arătate. Basa dispoziției de executare a autorității adm. — dice ministrul — este nu numai recercarea vre-unei autorități

bis., ci hotărfirea legalmente adusă și ridicată la valóre de drept a autorității bisericesci. Va se dice fără o ast-fel de hotărfire autoritățile bisericesci n'au dreptul a se adresa autorităților adm. pentru luarea de dispoziții de executare séu în scopul încasării de imposit, ér autori-tatea adm. în astfel de casuri nu e obligată, ba nici în-dreptățită a satisface recercării.

* *Mișcarea populațiunei în luna lui Mar-tie.* După statistica oficiōsă, în luna lui Martie pe teri-toriul ungar, împreună cu orașul Fiume, numărul născer-ilor a fost 56,949, al deceselor 45,935. Resultă deci un spor de 11.014. În comparația cu anul trecut acest re-sultat e mult mai nefavorabil, anume născeri au fost cu 3000 mai puține, ér decese cu 4000 mai multe ca în Martie anul trecut. Va se dice creșterea populațiunei a fost cu 7000 mai mică. Și mai nefavorabil se presentă acest rezultat, decât punem față în față întreg primul cu-artal al anului curent cu aceeași periōdă a anului trecut. Creșterea a fost anul trecut de 47,000, pe când în cu-artalul din acest an n'a ajuns nici la 38,000. Intre co-mitate, ai Fagarasului se presenta relativ mai nefavorabil. Preste tot, mortalitatea a fost în Ardeal mai mare, ca în Ungaria.

* *Turburări în Italia.* Scim, că în câte-va co-mune din Italia au isbucnit turburări din cauza scumpi-rei pânei și a f ă m e t e i. Turburările s'au repetat și la Ba-gnacavallo, unde poporul a avut un atac s ă n g e r o s cu po-liția. Trei agenți de poliție au fost răniți cu pietri, ér trei dintre turburători au cădut morți și mai mulți răniți.

* *Triumful vegetarianismului.* Țilele ace-tea a fost în Berlin o expoziția caracteristică. Reuniunea vegetarianilor de acolo, vrând să facă propagandă pentru doctrinele vegetariene, a expus la vederea publică 90 de copii, cari au fost crescuți și hrăniți numai cu bucate vegetariene. Copii aveau față frumōsă, erau grași și s ă n ă t o ș i. Se 'nțelege prin asta încă nu e constatat, că co-piilor nu li-ar fi stricat și puțină carne, decât li-s'ar fi dat.

* *Banii cei noi.* Intre proiectele practului dua-listic presentate camerei deputaților se află și dispozițiu-nile asupra banilor celor noi. De la 1 Ianuarie 1899 valuta corónelor va deveni obligatōre așa, că tōte soco-telile de stat, municipale etc. se pot purta numai în va-lută de corone. Notele de stat de 5 fl. și de 50 fl. ies din circulație și în locul lor vin bucățile de 5 corone în argint și bancnote de 10 corone. O monetă de 5 corone va avé o greutate de 23 grame. Se vor bate cu totul 19,200,000 monete de câte 5 corone. Nouele bancnote de câte 10 corone vor avé forma și caracterul bancnotele băncii austro-ungare.

* *Balonul lui Andrée.* Intr'o scrisóre privată din insula rusăscă Lechaln, la nordul Japoniei, se spune că mai mulți ómeni de acolo precum și femeea guverna-torului Sawrimovicz, a v ă ț u t în amurgul unei seri de la începutul lui Septemvrie anul trecut un balon la o mare înălțime, mișcându-se în direcțiunea Siberiei. Se presu-pune că acesta e balonul lui Andrée, de ore-ce din Ja-ponia nu se urcase nici un balon în acel timp.

* *Cel mai vechiu act de căsătorie.* Actul de căsătorie cel mai vechiu e acel ce se poate vedea în **Museul Britanic (British Museum)** din Londra. În acest muzeu se găsește o tăbliță cam de 12 centimetri lungime de 6 cm. lărgime, făcută din noroii (glod) de Nil, și pe care se arată data căsătoriei lui Faraon, regele Egiptului, cu fiica regelui Babiloniei. Se presupune că ar fi fost scrisă la anul 1540 înainte de Christos, deci are o vechime de mai mult de 3400 de ani.

Concurs.

Pe baza decisului Ven. Consistoriu de dato 19 Martie Nr. 1382 se scrie concurs pentru parochia redusă din **Ecica-română** cu termenul de **30 de zile** dela prima publicare în organul diocesan „**Biserica și Școala.**”

Emolumintele sunt: Sesiunea parochială de 30 jughere pământ arătoriu, stola și birul usuat, cari toate la oaltă aduc un venit curat de 800 fl

Parochia fiind de classa I, dela recurenți se recere cualificațiunea preșcrisă în § 15 din Regulamentul pentru parochii.

Nota: După-ce acesta parochie s'a constituit prin reuocare și respectiv prin îmbinarea parochiei veteranului preot Nicolau Magda cu a răposatului paroch Petru Popoviciu, astfel veteranul preot Nicolau Magda, cât timp va fi în viață, va funcționa și va beneficia din jumătatea tuturor venitelor parochiale: sesiunea, șto'a și birul usuat.

Petenții au se-și înainteze recursese lor Prea Onoratului Domn Paul Miulescu, protopresbiter în Banat-Comloș, și să se prezenteze în sânta biserică — cu observarea §-lui 18 din Regulamentul pentru parochii — spre a-și arăta desteritatea omiletică și rituală.

Dat în Ecica-română din ședința comitetului parochial, ținută la 12/24 Aprilie 1898.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: PAUL MIULESCU, m. p. protases, consist.

Pentru deplinirea parochiei vacante de clasa III-a din comuna **Alparea** protopresbiteratul Oradiei-mari, devenită în vacanță prin răposarea parochului Nicolau Tamăș, se scrie concurs, cu termen de alegere de **30 zile** dela prima publicare.

Emolumintele împreunate cu acesta parochie sunt: 1) Casa parochială cu grădina și supraedificate prețuită în 80 fl.; 2) Birul câte una mesură de bucate, ori câte 1 fl., dela 110 case 110 fl.; 3) Pământ arător și fânaș 23 jughere estravilan și intravilan de 1 jugăr, prețuite în 170 fl.; 4) Venitele stolare computate după calcul mediu alor 5 ani din urmă 100 fl. de tot 460 fl.

Contribuțiunea erarială după pământul parochial o-va solvi alegându-l preot.

Doritorii de a ocupa această parochie sunt avisați a-și substerne recursese ajustate cu documintele recerute, subsemnatului protopresbiter în Oradea-mare (N.-Várada N. magyar-utca 22 sz.) până în 17 Mai a. c. s. v. având până la alegere a-se presenta în S. biserică, spre a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: TOMA PACALA m. p. protopresbiter.

Pe baza ordinației Venerabilului Consistor al Aradului de dato 31 Martie a. c. Nr. 1860/898, se scrie concurs pentru indeplinirea vacantei parochii de clasa a II-a

din **Miniș com. Aradului**, protopresbiteratul Radnei, cu termen de alegere pe ziua de **31 Mai st. v. a. c.**

Emolumintele sunt: 1) un pătrar de sesiune pământ arător, din carele un juger este plantat cu vie; 2) În birul preotesc: a) dela 80 Nr. de case câte una măsură de grâu și una măsură de cucuruz; b) del. 170 Nre de case câte 1 (unu) fl. v. a. c) În arânda alor 6 jugere de pământ 12 fl. precum și competența de pășune de după aceste; d) ștolele usuete dela 250 Nr. de case.

Alegându-l preot are a restitui epitropiei p rochiale respective fostilor preoți spesele făcute cu plantarea și înzestrarea viei parochiale cu pari noi.

Recurenții sunt avisați recursese lor ajustate conform §. 15 lit. b. al Regulamentului pentru parochii adresate comitetului parochial din Miniș a-le trimite părintelui protopop Vasile Beleş în M. Radna până la termenul sus indicat, și a-se presenta în vre-o Duminecă sau sârbătoare în st. biserică din Miniș, pentru a-și arăta desteritatea înșoratorie și în cele rituale.

Miniș la 12/24 Aprilie 1898.

Valeriu Malesiu, m. p.

Antoniu Coșa, m. p.

preș. com. par.

rot. com. par.

În conțelegere cu: VASILE BELEȘ, m. p. protopop.

—□—

LICITAȚIUNE MINUENDĂ.

Pe baza conclusului comitetului parochial gr. or. român din comuna **Berechiu** (protopopiatul Ienopolei) se scrie concurs pentru decorarea iconostasului în sculptură și pictură, spre care scop se va ținea licitațiune minuendă **Duminecă în 3/15 Maiu la 2 ore p. m.** la casa parochială.

Prețul de esclamare pentru acest scop este 800 de fiorini, planul și celelalte condițiuni se pot vedea la subsemnatul.

Președintele comitetului parochial în conțelegere cu comitetul își rezervă dreptul a-se pronunța asupra ofertelor după licitațiune.

Reflectanții la această lucrare, au a se presenta în termenul mai sus indicat s'au a-și trimite ofertele dinpreună cu vađiu 10% la adresa oficiului parochial.

Berechiu la 23 Aprilie v. 1898.

Ioan Popoviciu, m. p.

par. președ. com. și sin. par.

—□—

Pentru renovarea s. biserici din **Jadani** (protopresbiteratul Timișorii), prin acesta se scrie concurs de licitațiune minuendă pe ziua de **2/14 Mai 1898.** la 11 ore a. m. în școala confesională de aici.

Renovarea are să se facă pe baza preliminarului de spese compus de Dl. inier Paul Rozvan dto 8 decembrie 1897, și de ôrece comuna bis. oferă din a sa parte pre-juventurile de lipsă: deci cere ca preste preliminaru să se mai facă încă și pingarea iconostasului și pingarea interiorului s. biserici.

Prețul de esclamară este 2112 fl. 63 cr.

Reflectanții vor avé să se supună la condițiunile ce le va stabili comitetul parochial nainte de începerea licitații, și vor avé să depună vediu de 10% pin prețul esclamarăii.

Preliminarul de spese se poate vedea la oficiul par. concernent.

Dat din ședința comitetului parochial ținută în **Jadani**, la 25 Aprilie (7 Mai) 1898.

Comitetul parochial.

Cu consensul presb. tractual: Dr. TR. PUTICI, m. p.